

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИ БЕЛЕЖКИ ПО ОТЧИТАНЕТО НА БРУТНИЯ ВЪНШЕН ДЪЛГ НА БЪЛГАРИЯ¹

При отчитане на brutния външен дълг на страната Българската народна банка (БНБ) се придържа към международните стандарти и изисквания, заложенi в Ръководство по статистика на външния дълг, подготвено от няколко международни организации и издадено от МВФ² (*Ръководството*), и в „Ръководството по платежен баланс“, МВФ, 6-о издание, 2008 г.³ Това осигурява, от една страна, международна съпоставимост на данните, а от друга – съпоставимост между информацията за външния дълг с тази на платежния баланс, на международната инвестиционна позиция и на националните сметки. Данните по brutния външен дълг са и важен източник на информация за определени статии на платежния баланс и на международната инвестиционна позиция.

БНБ изготвя и разпространява месечни статистически данни за brutния външен дълг разпределен по институционални сектори.

Публикациите обхващат месечни данни относно размера на brutния външен дълг по сектори и инструменти, краткострочна структура на дълга по остатъчен матуритет, валутна и отраслова разбивка на brutния дълг и др.

I. СЧЕТОВОДНИ ПРИНЦИПИ И СТАНДАРТИ

При изготвяне на статистическите данни по дълга БНБ се придържа към международната дефиниция на външния дълг – „Brutният външен дълг към даден момент представлява размерът на текущите и безусловни задължения, изискващи плащане(ия) на главница и/или лихва от дебитора в даден бъдещ момент, които се дължат на нерезиденти от резидентите на дадена икономика“⁴.

¹ Актуализирани методологически бележки към юли 2021г.

² *External debt statistics – guide for compilers and users*, IMF 2014 (Bank for International Settlements, The Commonwealth Secretariat, Eurostat, International Monetary Fund, Organization for Economic Co-operation and Development, The Paris Club Secretariat, The United Nations Conference on Trade and Development, the World Bank)

³ Balance of Payments and International Investment Position Manual (BPM6) IMF 2008

⁴ *External Debt Statistics: Guide for Compilers and Users*, стр. 5, параграф 2.3.

Основният критерий за включване на едно задължение към размера на външния дълг на страната е то да бъде емитирано от резидент и да се дължи на нерезидент⁵, без значение дали е емитирано на местните, или на международните финансови пазари.

Размерът на задълженията се отчита по номинална, а не по пазарна стойност, с изключение на търгуемите дългови инструменти. Дълговите ценни книжа се отчитат по пазарна стойност според изискванията на настоящото *Ръководство*. Също така начислената, но неплатена лихва по финансовите кредити се добавя към задълженията на статия *Заеми*. Брутният външен дълг на България се отчита в евро.

При съставяне на данните по дълга разделението между краткосрочен и дългосрочен дълг се базира на оригиналния срок до падежа. В дългосрочния дълг се включват всички задължения с оригинален срок до падежа над 1 година или с неопределен срок, както и всички задължения по преки инвестиции, а в краткосрочния – тези със срок на падежа 1 година или по-малко. Към размера на краткосрочния дълг се отнасят и просрочията на дължими лихви и главници. Представя се и краткосрочния остатъчен матуритет по сектор и инструмент. Той е разделен на краткосрочен дълг по оригинален матуритет, който обхваща задълженията със срок до падежа 1 година или по-малко и дългосрочен матуритет дължим за плащане до една година, който обхваща всички задължения, чиито остатъчен срок до падежа е 1 година или по-малко.

II. КОМПОНЕНТИ НА БРУТНИЯ ВЪНШЕН ДЪЛГ

A. По институционални сектори

Структурата на таблицата за размера на брутния външен дълг е в съответствие с изискванията на *Ръководството* по статистика на външния дълг.

При представянето на дълга основното разделение е по институционални сектори – държавно управление, централна банка, други парично-финансови институции (ПФИ) и други сектори. Другите сектори обхващат други финансови институции, различни от ПФИ, нефинансови предприятия и домакинства и НТООД. Задълженията свързани с преки инвестиции са публикувани на отделен ред, с оглед тяхната специфика, като са разделени на задължения към директен инвеститор, задължения към инвестиционни предприятия в чужбина и задължения към свързани

⁵ За дефинициите на резидент и нерезидент вж. „Ръководството по платежен баланс“, МВФ, 6-о издание, 2008 г.

предприятия. Класификацията по институционални сектори е в съответствие с „Ръководството по платежен баланс“, МВФ, 2008 г. В рамките на всеки сектор задълженията са класифицирани според сročността им – краткосрочни и дългосрочни и по видове дългови инструменти.

Държавно управление

Дългът на сектор Държавно управление обхваща: 1) дълга на централното правителство, 2) дълга на местните органи на управление, 3) дълга на социално осигурителните фондове и 4) дълг на други институции с нестопанска цел, които се контролират и финансират от държавата. Дългът на банки и небанкови предприятия с повече от 50% държавна собственост, които функционират като предприятия със стопанска цел или т.нар. квази корпорации не се включва в размера на дълга на сектор Държавно управление, а към съответните институционални сектори – Други парично-финансови институции или Други сектори. Дългът на сектор Държавно управление е представен по видове дългови инструменти. Основните подстатии са *Дългови ценни книжа* и *Заеми*. В подстатия *Заеми* се включват всички задължения на държавно управление, които не са секюритизирани с търгуеми ценни книжа. В подстатия *Дългови ценни книжа* се отчитат задълженията на правителството по емитирани от него ценни книжа на вътрешния и на международните финансови пазари, като се спазва резидентния принцип. В тази подстатия се записва размера на емисията, която е задължение към нерезидентни единици. В подстатия *Дългови ценни книжа* се отчитат и държавните ценни книжа и компенсаторните инструменти, емитирани от правителството на вътрешния пазар и притежавани от нерезиденти.

Източници на данни: Основен източник на данни е Регистърът на държавния и държавногарантирания дълг на Министерството на финансите. Други източници на данни са дирекция „Депозитар на държавни и гарантирани от държавата дългове“ на БНБ, Централен депозитар АД и банките. Източник на данните за притежаваните от резиденти ценни книжа, емитирани от правителството в чужбина са банките, небанкови финансови институции, застрахователни компании, пенсионни фондове и институции от сектор Държавно управление.

Централна банка

В този сектор, в съответствие с международната методология по статистика на външния дълг, се включват заемите, отпуснати на БНБ, както и задълженията по *Валута и депозити, Търговски кредити и аванси, Други сметки за задължения и Разпределени специални права на тираж*. Данните са от Регистъра на държавния и държавногарантирания дълг на Министерството на финансите, дирекция „Депозитар на държавни и гарантирани от държавата дългове” на БНБ, Централен депозитар АД и банките.

Други парично – финансови институции

В краткосрочния дълг на банките се включват депозитите на нерезиденти в местните банки, търговски кредити и аванси, както и други пасиви към нерезиденти. В подстатия *Депозити* се включват както валутните, така и левовите депозити на нерезиденти в местни банки. Дългосрочният дълг на банките включва валута и депозити, както и облигации, емитирани от банките и притежавани от нерезиденти. Подчиненият срочен дълг между банките и заемите между другите финансови посредници (без застрахователните и пенсионните фондове) вече не се отчита в обхвата на вътрешнофирмените кредити, тъй като това се приема за обичайна операция между финансови посредници и е представен в сектор Парично – финансови институции. Финансови заеми между парично - финансови институции се отчитат като депозити, а не като заеми.

Източници на данни: Информация за размера по външните заеми се получава месечно от банките чрез статистическа форма за техните външни задължения. Източник на данните за *Депозити* и *Други задължения* на банките е отдел „Парична и финансова статистика” в дирекция „Статистика” на БНБ. Източник на информацията за размера на облигационните заеми, емитирани от банките и притежавани от нерезиденти е Централният депозитар.

Други сектори

Дългът на Други сектори обхваща външните задължения на търговските фирми от реалния сектор (включително заемите, за които има поети държавни гаранции, и заемите на фирми с преобладаващо държавно участие) и на домакинствата. В сектора, освен агрегирана информация е представена и разбивка на три подсектора : Финансови предприятия, Нефинансови предприятия и Домакинства и НТООД.

В краткосрочния дълг на Други сектори се включват задълженията по краткосрочни заеми, получени от нерезиденти, търговските заеми и аванси, както и други пасиви към нерезиденти. Дългосрочният дълг на Други сектори включва заеми, дългови ценни книги, търговски кредити и аванси и други задължения на местни фирми към нерезиденти.

Всички задължения на местните финансови предприятия с чуждестранни такива са включени в обхвата на Други сектори. С въвеждането на измененията, свързани с прилагането на *Ръководството* е въведено и отчитане на лихвите по получените заеми на начислена основа. Те се начисляват месечно на база на докладваните от респондентите (с Декларация форма СПБ-1) условия по заемите – ставка на лихвения процент и схема на лихвените плащанията, както и отчетения остатък по съответния заем. До този момент се отчитаха само докладваните тримесечно от респондентите (с отчетна форма СПБ 4 и СПБ-4А) начислени лихви. Съгласно принципа на начислението, тези лихви се отчитат и като увеличение на задълженията по заеми.

Източници: Информацията за финансовите заеми (с първоначален размер над 500 хил. лв, или тяхната равностойност в чуждестранна валута) се събира посредством статистическа форма СПБ-4 – Отчет за финансовите кредити между местни лица и чуждестранни лица, която обхваща информация за размера и различните типове трансакции по кредита. Тъй като Валутният закон предвижда тримесечна отчетност на тези задължения, за първите два месеца на всяко тримесечие БНБ публикува данни за небанковите предприятия, които се базират както на предоставените от фирмите прогнозни планове за погасяване на получените от тях заеми, така и на оценки. В подстатия *Търговски кредити и аванси* се отчитат съответните задължения на резиденти към нерезиденти. Информацията за тези задължения се събира от БНБ

посредством форма СПБ-6Б - Отчет за задълженията на местни лица към чуждестранни лица. Поради тримесечната отчетност по тази форма, предвидена от Валутния закон, за първите два месеца на всяко тримесечие БНБ публикува оценки на търговските кредити. Информацията за задълженията на физическите лица към нерезиденти се събира от БНБ посредством годишна форма СПБ-8 - Отчет за вземанията и задълженията на местни физически лица. С годишна честота се събира информацията и за финансовите заеми с първоначален размер между 50 хил. лв. и 500 хил. лв. или тяхната равностойност в чуждестранна валута. Източник за държавно-гарантирания дълг на частни дружества или такива с държавно участие е Регистърът на държавния и държавногарантирания дълг на Министерството на финансите.

Преки инвестиции: Вътрешнофирмени заеми

При представянето на брутните външни задължения според международната методология, задълженията на страната, свързани с вътрешнофирмено кредитиране са показани на отделен ред. Статията детайлно е представена от: задължения към директен инвеститор, задължения към инвестиционни предприятия в чужбина и задължения към свързани предприятия. Задълженията във връзка с дялово участие (дялов капитал и реинвестирана печалба) с изключение на привилегирани акции, които са дългов инструмент, не се включват във външния дълг. Задълженията по преки инвестиции се включват в размера на дългосрочния външен дълг. Лихвите по финансови заеми (вкл. вътрешнофирмените) се начисляват месечно на база на докладваните от респондентите (с Декларация форма СПБ-1) условия по заемите – ставка на лихвения процент и схема на плащанията и отчетения остатък по съответния заем. Досега се отчитаха само докладваните тримесечно от респондентите (с отчетна форма СПБ 4 и СПБ-4А) начислени лихви. Съгласно принципа на начислението, тези лихви се отчитат и като увеличение на задълженията по заеми.

III. ПЕРИОДИЧНОСТ, ЧЕСТОТА И СВОЕВРЕМЕННОСТ НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО БРУТНИЯ ВЪНШЕН ДЪЛГ

Българската народна банка съставя и публикува месечни данни за размера на brutния външен дълг на страната. Месечно се разпространяват и данни за индикаторите на външния сектор, включително и данни за индикаторите на външния дълг.

Българската народна банка публикува данните съгласно обявения календар. При необходимост от промяна на датата за публикуване банката информира потребителите минимум една седмица преди предварително определената дата.

III. ПОЛИТИКА НА РЕВИЗИРАНЕ НА ДАНИТЕ

Данните за brutния външен дълг, подлежат на ревизии, които се извършват в следните случаи:

1) Получаване на допълнителна информация, усъвършенстване на отчетните процедури и отстраняване на допуснати грешки в предоставените данни от страна на отчетните единици;

2) Промяна в прилаганите методологически стандарти.

Ревизията на данни се посочва в прессъобщението и в съответните таблици. Когато се правят значителни ревизии в резултат на промени в методологията за отчитане на определени компоненти на brutния външен дълг или по други причини, с цел да улесни своите потребители, Българската народна банка информира предварително за предстоящите промени.

IV. РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯТА

Българската народна банка публикува месечните данни за brutния външен дълг на своята интернет страница – <http://www.bnb.bg>. Данните се публикуват и в

полугодишните и годишните официални отчети на банката. Данните се предоставят едновременно на всички потребители.

V. КОНТАКТИ

Въпроси по методологията, прилагана от Българската народна банка, или относно публикуваните данни за брутният външен дълг, можете да изпращате към пресцентъра на Българската народна банка (press_office@bnbank.org) или по поща на следния адрес:

Българска народна банка

Дирекция “Статистика”

Отдел „Макроикономическа статистика“

пл. „Княз Александър I“ № 1

1000 София

БЪЛГАРИЯ